

תורה
והלכה

עם
תרגום
ידי
פון
יהואש

שנת תש"א: לפסח
ניי-יארק ניי-יורק

הוצאת
יהואש פארלאג געזעלשאפט

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ט

הער
העברעאישער מעקסט
איבערגעזעהן
און די הערות
צוגעגעבן פון

מרויך היטב
על פי המסורה
ועל פי דפוסים ראשונים
עם הערות
על ידי

הרב רח"ס מודני הנתן ברנר

יידישער מעקסט
איבערגעזעהן
און הארעהטער געלייענט
פון

התרגום הונר
על ידי
חתן המתרגם
ואשתו בת המתרגם

אנדהם דוב בער דווארקין
חיה יהואש דווארקין

זעצערײ: דזשואיש פאָבליקעישאָן סאַסאַיעטי אָון אמעריקע, פילאָדעלפיע. הויפט זעצער: דוד סקאַראַטאַן
פלאַטן—וועסטקאַטטאַמסאָן, פילאָדעלפיע. דרוקערײ: א. כהן, קליוולאַנד
שער־פלאַט געצייכנט פון פרץ קאַמינסקי טאַול געצייכנט פון שלמה וויטקעוויטץ

לוח הפתוחות והסתומות בנביאים אחרונים וכתובים

מיסודו של הר"ר פסח פינפער ע"פ רוב כ"י
(הפתוחות והסתומות באות אחר הפסוקים הרשומים)

פתוחות

	ישעיה	לה"י	
	ירמיה	מ, ו' טא סחוסה	
	יחזקאל	כה, ז' לב, טו' לו, לבי לח	
	תריעשר	---	
	תהלים	בסוף כל מזמור	
	משלי	א, ו' יט' לג, ב, כב' ג, ד' יח' לה, ד, כו' ה, ו, ה' יא' טו' ז, כג' ח, כא' לא' לו, ט, יח' יב, כח' טו, יט' יז, כג' יט, ט' כד, יח' כב' מ' כט' לד' כה, יב' יג' כד' כו, ט' כא' כז, כב' כח, ה' טו' טו' כט, ז' מ' ל, יד' כי כג' כח' לא, ט'	
	איוב	א, ה' ב, י' ג, א' כו' לא, ז' ט' מב, ו'	
	שיר השירים	ו, ג	
	רות	---	
איכה			בסוף כל קנה
קהלת			---
אסתר			---
דניאל			ב, כד' ד, לד' ה, ל' ו, כט' ז, כח' ח, כו' ט, מו' י, ג
עזרא			א, ו' יא' ג, תוך א' יג' ד, כג' כר' ה, ב' ז, כח' ח, יד' לד' י, א' ח' מר'
נחמיה			ב, כ' ג, לח' ד, יח' ו, יט' ז, ט' ח, יח' ט, לו' יב, לד' ו, לב' ז, מ' ט, לד' מר' י, יד' יא, ט' מו' יג, יד' טו, ט' טז, ז' יח, יח' כה, ה' כו, כ'
דברי הימים א			א, ט' ב, א' ט' ד, כב' ז, כב' ח, יא' יט, יא' כג, טו' כד, בי' כו, ב' כט, כה' לא, כא' לב, כג' לג, יט' כה' לד, כ' כג' לו, כג'
דברי הימים ב			א, ט' ב, א' ט' ד, כב' ז, כב' ח, יא' יט, יא' כג, טו' כד, בי' כו, ב' כט, כה' לא, כא' לב, כג' לג, יט' כה' לד, כ' כג' לו, כג'

סתומות

טו' יח' כא' כה' יא, ה' ח' י' יג' יד' יז' יט' כ' כא' כג' יב, ג' ו' יז' יח' יג, ב' ו' יא' חק' יב' יד' יז' יט' כו' יד, ט' י' יג' יד' יח' כב' טו, ט' יד' יח' כא' טו, ב' ד' ח' יג' טו' יח' כא' יז, ד' ו' י' יג' יח' כו' יח, ד' ו' ח' יב' יח' כג' יט, ה' יג' יד' כ, ג' ו' יב' יג' יח' כא, ב' י' יד' כב, ה' ט' י' יב' יח' יט' כו' ל' כג, ד' ו' ח' יג' יד' טו' יח' כב' מ' כד, ב' ג' ז' י' כה, ז' יד' לא' לח' כו, ו' טו' כד' כז, יח' כ' כב' כח, יא' יח' כט, ז' ט' טו' טו' כ' כג' כט' לב' ל, ג' ט' יא' יח' כב' לא, א' ו' ט' יד' טו' כ' כב' כו' ל' לד' לו' לו' מ' לב, ה' יד' טו' כה' לה' מא' מר' לג, ג' ט' יא' יג' טו' יח' כב' כד' כו' לד, ה' ו' יא' טו' כב' לה, יא' טו' יט' לו, ג' ח' יח' כו' כט' לא' לב' לו, ה' ח' יא' לח, ב' יג' טו' יח' יט' כג' כו' כו' חק' כח' לט, יד' יח' מ, ו' טא פתחה) יב' טו' מא, י' טו' יח' מב, ו' כב' מנ, א' ו' י' מר, ו' י' ד' יט' כג' כט' ל' מה, ה' מו, יב' יט' כו' כח' מו, ו' מח, יא' לט' מו' מט, ה' יא' כב' כו' לג' לט' ג, ה' ו' טו' כ' ל' לב' מו' נא, יד' יט' כד' לב' לה' נא' נו' נח' סד' נב, ג' יא' ל'

ישעיה א, ט' ח' כ' כג' לא' ב, ד' יא' כב' ג, יב' טו' ח' ד, א' ו' ה, ו' י' ח' כ' כא' כג' ל' ו, יג' ז, ב' ו' ט' ח' כ' כה' ח, ד' ח' י' טו' ח' ט, ו' יב' כ' י, ד' יא' טו' יט' כג' לב' לד' יא, ט' י' יב, ו' יד, ב' כג' כו' לב' טז, יג' יב' יד' יז, ג' ו' ח' יא' יד' יח, ג' ו' ז' יט, טו' יח' יח' כב' כה' כ, ב' ו' כא, ה' י' יב' טו' יח' כב, יד' כה' כג, יד' יח' כד, טו' כ' כג' כה, ה' ח' יב' כו, י' טו' יט' כא' כז, א' ו' יא' יב' יג' כח, ד' ח' יג' טו' כב' כט' כט, ח' יב' יד' כא' כד' ל, ה' יא' יד' יח' כו' לג' לא, ג' ט' לב, ח' כ' לג, א' ו' יב' כד' לד, י' לה, ב' לו, כב' לו, לב' לה' לח' לח, ג' ח' כב' לט, ח' מ, ב' ה' ח' יא' טו' כד' כו' לא' מא, ז' יג' טו' כ' כר' כט' מב, ד' ט' יג' ח' כה' מג, י' יג' טו' כח' מר, ה' כ' כג' כה' מה, ז' ח' ט' יג' ח' מו, ב' ד' ו' יא' יג' מו, ג' ו' טו' מח, ב' יא' טו' יט' כב' מט, ד' ו' ז' יג' כא' כג' כו' ג, ג' ט' יא' נא, ג' ו' ח' יא' טו' כא' כג' נב, ב' ג' ו' י' יב' נג, יב' נד, ח' י' ח' נה, ה' יג' נו, ג' ה' ט' נו, ב' יד' כא' נח, יד' נט, כא' ס, כב' סא, ט' סב, ט' יב' סג, ו' סד, יא' סה, ז' יב' כה' סו, ד' ט' יא'

יחזקאל א, כח' ב, ב' ה' ז' י' ג, ג' ט' טו' חק' טו' יט' כא' כד' כו' ד, ג' יב' יד' טו' ח' ה, ד' ו' ו' ט' ח' ו, י' יד' ז, ד' כב' כו' ח, יד' ט, ג' יא' יא, א' ג' ו' יג' טו' טו' כה' יב, ב' ז' טו' כ' כה' כו' כח' יג, ז' יב' טו' יט' יד, א' ה' ח' יא' כ' כג' טו, ה' ח' טז, ג' נח' טג'

ירמיה א, ג' י' יב' יט' ב, ג' כח' ג, ה' י' ח' ד, ב' ח' יח' כא' כו' לה, ה' ט' יג' יט' כט' ו, ה' ח' טו' כ' כא' ל' ז, ב' טו' יט' כ' כח' לא' ח, ג' יב' ח' כב' ט, ה' ח' י' יא' יג' טו' יח' כא' כג' כה' י' יא'

ז, י' ח' כא' כד' יח, ד' כ' נג' כו' לב' יט, ט' יד' כ, א' כו' כט' מד'
כא, ה' י' יב' ח' כב' כח' כט' ל' לב' לו' כב, טו' ח' כב' לא' כג, י' כא'
כו' ל' לדי' לה' מה' מט' כד, ה' ח' די' כד' כו' כה, ה' ו' יא' די' כו, ו'
די' ח' כא' כז, לו' כח, ה' י' יש' כד' כו' כט, ז' יב' טו' ח' כא' ל, ה'
ט' יב' יש' כא' טו' לא, ט' די' ח' לב, ב' י' לב' לג, ו' ט' יא' כ' כב' כד'
כט' לג' לד, ט' י' יש' לא' לה, י' טו' לו, ד' יב' טו' כא' לו' לז, די'
כח' לח, ט' י' טו' ח' כג' לט, י' טו' כד' כט' מג, ט' כו' מד, ח' די'
לא' מה, ח' טו' ח' כה' מו, ה' יא' טו' מז, יב' כג' מח, כט'

הושע א, ט' ב, טו' ח' כב' כה' נ, ה' ד, יט' ה, ז' ו, יא' ז, יב' ח, די'
ט, ט' ח' י, ח' יא, יא' יג, יא' יד, א'

יואל א, יב' כ' ב, די' מו' ד, ח' ח'

עמוס א, ב' ה' ח' י' יב' טו' ב, ג' ה' טו' נ, י' טו' ד, יא' יג' ה, כ'
ג' טו' ח' כו, ו' יד' ז, ג' ו' ט' יא' ח' ח, ג' ח' י' יד' ט, ו' יב'

עובדיה

יונה ב, י' א'

מיכה א, טו' ב, ב' יג' נ, ד' ח' יב' ד, ה' ו' די' ה, ה' ח' די' ו, ח'
טו' ז, ח' יג'

נחום א, יא' די' ב, די'

חבקוק א, ח' ב, ח' יא' די' ח' יח' נ, ז' יג'

צפניה א, ז' ט' יא' ח' ב, ד' טו' נ, יג' טו'

חגי א, כ' ו' יא' יב' די' ב, ה' ט' יט'

זכריה א, ו' טו' ח' ב, ב' די' ט' יא' יח' ד, ז' די' ה, ח' יא' ו, ח'
טו' ז, ג' ו' יד' ח, ג' ה' ו' ח' יג' ח' יט' כב' כג' ט, ח' י, ב'
יב' יא, ג' די' ח' יג, ו' ט' יד, יא'

מלאכי ב, יב' טו' ג, יב' ח' כא'

תהלים

משלי ד, יט' ו, יט' לה' כב, כא' כז, כ' ל, ו' ט' ח' לג'

איוב ה, כו' ז, כא' ח, כב' י, כב' יא, כ' יד, כב' טו, לה' יז, טו'
יח, כא' יט, כט' כ, כט' כא, לד' כב, ל' כג, ח' כד, כה'
כה, ו' כז, די' כח, יט' כח' לב, א' ה' לג, לג' לד, לו' לה, טו'
לז, כד' לט, ל' מ, ב' ה' מא, כו'

שיר השירים א, ד' ח' די' ב, ז' יג' די' ח' נ, ה' ח' יא' ד, ד' יא'
ה, א' ו, ט' ח, די' ו'

--- **רות**

--- **איכה**

--- **קהלת**

אסתר

א, ח' יב' טו' כב' ב, ד' כ' כג' ג, ז' טו' ה, די' ז, די' י'
ח, ב' ו' יד' ט, לב'

דניאל

א, כא' ב, יג' טו' כח' ל' לו' מה' מט' נ, יב' ח' כג' כה' ל'
ד, כה' ה, ז' יב' טו' ו, ו' ז, די' י, כא' יב, ג'

עזרא

א, ח' ב, נח' ט' טו' סט' ע' נ, ז' ד, ו' ו' יא' טו' כב' ה, ה'
יב' טו' ח' ו, ב' ה' יב' טו' ח' כב' ז, ו' י' יא' ח, יט' ל' ל'
ט, די' טו' י, די' יא' ח'

נחמיה

א, יא' ב, ג' ט' יח' נ, לב' ד, ח' יג' ה, יט' ו, יג' טו' ז, ה'
סב' סח' סט' תוך עב' ח, די' ח' יב' ט, ג' י, לדי' יא, ב' ו' ט'
די' ח' כא' כג' ל' יב, כב' כו' מו' יג, יג' ח' כב'

דברי הימים א א, ז' י' יב' טו' ח' כג' כו' כו' כח' לא' לב' לג'
לד' לה' לו' לו' לה' לט' ט' טא' סב' גד' ב, ב'

ה' ו' ח' ח' ח' כ' כב' כו' כט' ל' לא' לב' טא' טו' נג' נה' ג, ד' ח' כא' כד'
ד, ב' י' יב' די' ח' כג' טג' ה, ב' י' ח' כב' כד' כו' כח' טא' ו, יג' טו' כג'
כח' לד' לח' טא' מד' מה' טו' מט' ג' נה' נו' נח' ס' טא' סד' טז, א' ב'
ה' ז' ט' יב' יג' יט' כו' כט' ח, כח' לב' מ' ט, ט' יא' לב' לח' י, ו' י' יא, ג'
י' יט' כא' כה' כו' כו' כח' כט' ל' לא' לב' לג' לד' לה' לו' לו' לה' לט' מ'
מה' יב, ט' יג' די' טו' יח' יט' כג' כד' כה' כו' כו' כח' כט' ל' לא' לב'
לג' לד' לה' לו' ל' מא' יד, ב' י' כ' טו. ב' ד' ה' ו' ח' ט' י' טו' כה' כט' טז, ד'
לז' מב' יז, ב' טו' כו' יח, ח' יט, ה' ו' טו' יט' כ, ג' ד' ה' ח' כא, ז' ח'
יב' טו' טו' ח' כד' כו' כב, יט' כג, א' ה' ו' ח' ט' יא' יב' די' ח' יח' יט'
כ' לב' כד, ה' ח' לא' כה, ג' ח' ט' י' יא' יב' יג' די' טו' טו' ח' יח' יט' כ'
כא' כב' כג' כד' כה' כו' כו' כח' כט' ל' לא' כז, ה' ו' ט' יג' כח' כט' לב'
כז, א' ג' ד' ו' ח' ט' י' יא' יב' יג' טו' טו' ח' יח' יט' כ' כא' כד' כה' כו'
כו' כח' כט' ל' לא' לד' כח, י' יט' כא' כט, ט' יט' כה' ל'

דברי הימים ב א, ו' יג' ב, טו' ג, ז' ט' יג' די' טו' טו' ח' ד, ד, א'

ה' ו' ח' ח' י' ח' ה, א' ו' יד' ו, ח' כג' כה' מ'
לא' לג' מ' סב' ו, ד' ו' י' יא' ח, טו' ח' ט, יב' טו' כד' לא' י, ה' ז' יא'
טו' יא, א' ד' יב' ח' יב, א' ח' יב' די' טו' יג, ג' כ' כא' כג' יד, ו' י' די'
טו, ב' ו' ט' יט' טז, ה' ו' די' ז, ו' יא' יג' די' טו' טו' ח' יח' יט' יח, ח'
כב' מ' לד' כ, יג' ל' כא, ג' יא' כב, א' ט' יב' כג, ח' יא' יג' כא'
כד, ה' די' טו' יט' כב' כו' כה, ד' י' יב' יג' טו' כד' כז, י' כג' כז, ה'
ט' כח, ה' ו' ח' יא' יג' טו' כו' כט, יא' יג' ח' יט' כו' ל' ל, ט' טו'
יט' כ' כא' כב' כו' כו' לא, א' ב' ו' ח' י' לב, ח' יט' כ' לא' לג' לז, ט'
כ' לד, ז' יא' כא' כח' לג' לה, ו' ו' ח' כד' כו' לו, די' ח' י' כא'

נוספות להוצאה החדשה

להיות, למינהם. ושני לפני ההטעמה הם נגד באור שלישי קדמון החופס, דשא עשב' לסמיכות מלה ע'ד: חשך אפלה (שמות י, כ"ב), מטר גשם (זכריה י, א'), טיש היון (תהלים מ, ג'), אדמת עפר (דניאל יב, ב') (כן: תרגום השבעים והוולגטה, וראזעמילער), שהרי לפני' היה מוטעם כאן: דשא עשב, ובפסוק הבא: ותוצא הארץ דשא עשב.

ג (ח) לרוח היום – הניב הזה לפי הטעמים שלפניו משמש מצב חמני או מקומי) לפעל, וישמעון, שאלו שמש כן, למחלהך, כי אז הוטעם: וישמעון את-קול ה' אלהים.

ד (יא) ועתה ארור אתה – לפי הטעמים משפט מוסר, וע'כ נכפל מן האדמה, ושני הפסוקים: זה ושלפניו הם משפט אחד, וחכנו: דמי אחיך תובעים נקם מתוך האדמה אשר כפי מחשבתך בלעתם אל קרבה, והיה כלא היה. ורש"ל שקים באור הרמב"ן, שהאדמה עצמה תנקם נקמתו, ואחריו מר כהנא בס' המישור ביתר באור: כאלו האדמה אָרְתוּ, מלבד מה שבאורם הוא נגד הטעמים, הנה שכחו את הכלל הנאמן שחדשו הרש"ל בעצמו (ט, ו') ובהרחבה בויקרא כא, ז'), שאין, מן שמש לעולם שמש קבלני (ואבלאטיף).

ט (ד) אר"ב בשר בנפשו דמו – ר"ל קבלו שהוא אוהרה על אבר מן החי לבני נח. ומפרשי המקרא נחלבו מאד בזה, לפי שלכאורה אין הפשט מתאים עם הקבלה (ר' רמב"ן ורא"ם ונח"י ורלב"ג והכתב והקבלה). ורש"ל שבאר: בנפשו שהוא דמו, כלומר: בעוד בו דמו, והטעם שלא יאכלו בלא שחיטה, ונכלל בו ג'כ איסור אבמה"ח וכו' הוא נגד הקבלה ונגד הפשט גם יחד, נגד הקבלה, שלא הצריכה מעולם שחיטה לבני נח, ונגד הפשט, שא"כ היה הכתוב אומר: ברמז' כרין פרט המפרש את הכלל, שיחסי הכלל נשנים בו, כמו: מיד אחי מיד עשו (לב, י"ב). לכאורה כבר קדמו בבאור זה בעל כתר תורה הקראי, אלא שרש"ל שנהו מעט וחקנו באופן שיכיל גם אוהרת אבמה"ח. ולא יהיה לגמרי נגד קבלתו, אבל כאמור אין לו מעמד, ולא הרויח מאומה, שהרי סוף סוף הוא נגד הקבלה. וכל הבאירים כלם הם נגד הטעמים, שהרי הופסק, אך-בשר' ב'ג. והסברה שאמר רש"ל להעמים על בעה"ט, שהצווי הוא לאיסור הדם: בנפשו דמו=במה שבו נפשו, והוא דמו, ג'כ לא תחנק, שא"כ היה הכתוב אומר: ברמז' נפשו, ולא להפך, ואף זו נגד קבלתו האמתית שלפיה לא נאסר דם לבני נח, ולא היתה זו אלא דעת כחה היוצגית של עמי הארץ במסדיהאון גליון (מפעלות השליחים, XV, 20, 29), שאסרו את הדם ואת הנחנק לב'ג כנראה משום שלא היתה קבלה בידם, ונסחפקו בהכרע מלת, בנפשו' שבפסוק זה, העולה היא למעלה: בשר בנפשו' שהוא דמו, או יורדת למטה: בנפשו דמו=מה שהומת באופן שלא יצא דמו מקרבנו. ולפי קבלתו גם שניהם מותרים לב'ג. וברוך שהברילנו מן התועים, וסוף סוף אלו וחרנו על קשי הסגנון או ג'כ לא היה מתאים באור איסור הדם עם ההטעמה שלפניו, כי או היה ראוי להטעים: אך-בשר בנפשו.

ה הנראה לי בסברת בעה"ט, ולקים עם זה דברי חכמים, שהבין בעה"ט בנפשו'=בעצמותו (כמו: דמו בנפשו וויקרא יו, י"ד)=דמו בעצמו, כדעת ר"י סאטנב במשלי אסף), דמו=חמסו (השוה: ירמיה נא, ל"ה), ושני המלים יחד הן ניב מצבי, והשם המפשט, אכילה' בכח הפעל, ובאור המקרא: אך לא תאכלו בשר אכילה, בנפשו דמו, אכילה שיש עמה אכריות, ואין זו אלא אבר מן החי. דוגמת זה: והכני (מכת), אם על בניס' (לב, י"ב)=באין מ'פ'ל'ט ל'י, והמליצה שם לקוחה לדעתה מצירי היענים שהם יורים ממסתרים על בת היענה בשעה שהיא רובצת על בניה, כי לא יוכלו לה באופן אחר (ר' באור דליטש לאיוב ח"ב צד 342). ואף כאן הניב, בנפשו דמו' לקוח מאיזה ענין שהיה ניב זה שגור בו.

בהקדמתי כתבתי על אודות השנוי שבספרי התימנים שנמצא בהם, ויהיו' ת', ויהי' (בבראשית ט, כ"ט), -ועתה הגיע לידי חומש תימני מדויק, ומצאתי בו עוד שנוי אחר מתמיה, והוא שבו, וידבר' ד, כל חלב' ויקרא ו, כ"ב) פתוחה, ואחריו, וידבר' ד, המקריב' (שם כ"ח) אינה פרשה, חו ע"פ נוסח משבש בס' היד הלכות ס"ח פ"ח (ראה שם בכ"מ). ומלבד זה נמצאו בו קצת שנויים במלא וחסר: מנשא (בראשית ד, י"ג), מעינת ו, י"א), כראתו (מד, ל"א), תטשה (שמות כה, ל"א), חדשים (במדבר י, י'), הוא מחללת (ויקרא כא, ט') (ואולי זה טעות הדפוס בחומש, שהרי זה נמנה בין י"א כתיבן היא), כל האסורים (בראשית לט, כ"ב) כתיב, האסירים קרי, והם בטלים במעוטם נגד נוסח כל ספרינו.

בראשית

א (א) בראשית ברא אלהים – הפסקת אתנה באמצע המשפט מתמיהה מאד בין לדעת הסוברים שהפסוק הראשון הוא משפט מחלט (השבעים וכל התרגומים העתיקים ור' נחמיה בב"ר, והרמב"ם במד' ח"ב פ' לא נוסח אבן תבון, ורוב המבארים והמתרגמים האחרונים) ובין לדעת הסוברים שהוא משפט נטפל המתיחס לשל אחריו ר' יהודה בב"ר, ור' יונה אבן גאנח, ורש"י, והראב"ע, והרמב"ם שם נוסח אחריו, והכורס; ומחכמי האומות בוגון ואיבלד ועוד). ו'ל בסברת בעה"ט שהפסוק בכלל הוא משפט מחלט ומרכב שעבודי שהאבר הראשי בו מקוצר, ובמלאו: ר' אה אה השמים ואת הארץ', והאבר הנטפל בו, שהוא שלש המלים הראשונות, משמש שמוש יחסי מקוצר ג'כ בחסרון. אשר' (מעין השיטה האחרונה הנ"ל), וראשית' שם מפשט הדבק במחש, כמו קרבן ראשית ויקרא ב, י"ב). ובאורו: מתוך כלל הכריאה הקדומה אשר ברא אלהים, הוצא לך את אלה להתבונן בהם, ואין לך עכק בנסתרות לשאול מה לפניך. דוגמה להשמטת נושא ונשוא הכוללים בצווי: מי לה' יבוא) אלי (שמות לב, כ"ו). והשוה גם דה"ב ג, ט"ז.

ה) ויקרא אלהים – לא מצאתי מי שינמק שמוש הפסיק בזה. ונ"ל שבא ללמד שרהיטות הסבטא שגרמה הטעמת שם הקדש במהפך ת' גרש (ש"ו, ד'), צריכה בכ"ז להעצר מעט בזה, כדי שלא תהיה האמרה חרוף כאומר, אלהי האור' לעמת, אלהי החשך', שכן לפעמים יקח היחס הנתני (דאטיף) מקום הסמיכות, כמו: משנה למלך... וגדול היהודים (אסתר י, ג'), מלך לשדה (קהלת ה, ח'), לכל לראש (דהיא כט, י"א), ח': משנה המלך... וגדול היהודים, מלך שדה, לראש כל.

יא) דשא – חלוף הנסחאות בהטעמת מלה זו בין זקף לרביע תלוי בחלוף הכרת מקובה בנחוח המשפט. המטעימה זקף הכירה כלל לפרטים שאחריה (כן: רש"י ושטינברג, ומחכמי האומות קאליש), והמטעימה רביע הכירה פרט מן הפרטים (כן: תרגום ר"ס גאון, רמב"ן, הגר"א, כפורנו, הרכסים לבקעה, רש"ל, ומחכמי האומות ראזעמילער בשם קלעריקוס). אבל מה שטען רש"ל על הסברה הראשונה מכח הטעמת, דשא' שבפסוק הבא בתל"ג ולא בוקף (ותוצא הארץ דשא), אינה טענה כלל, לפי שלסברה זו, דשא' שם מפשט: דשיאה, וסמוך סמיכות ענין ל, עשב מזריע זרע' וגם ל, עץ עשה פרי', שהרי נאמר: ותוצא, ולא: ותדשא', וכנודע בחקי ההטעמה הנה דין יחס משפטים או אברי משפט הכוללים מלים משלמות כדיון יחס מלים בודדות, וכשם שבסמיכות מלה לשני סומכים יחבור הנסמך אל הסומך הראשון המופסק מן השני, כמו: מנחת יהודה וירושלם', אף כאן כמו כן ראוי לחבר, דשא' אל, עשב מזריע זרע' ולהפסיק את זה מן, ועץ וכו', ואדרבא הסברה השניה היא נגד הטעמת הפסוק הבא, שהרי היה ראוי להטעים, דשא' ברביע, מאחר שאין, למיניה' עולה עליו אלא על, עשב' (וכהנ"א), ומה שרצה רש"ל לחקן שבאמת כנת בעה"ט להסב, למיניה' גם על, דשא', לא יתכן, שא"כ היה ראוי

נוספות להוצאה החדשה

יב ח) בית אל - אחרי ההדפסה של ההוצאה הראשונה הגיע לידי הס'. באור שמות קדש וחול' להרמב"ם ז"ל שנרפס ברביד ס' ראשון מתוך כ"י. והנה שם צד 200 בסדר ויצא כתב רבנו ז"ל כרברים האלה: ואלו היה ענינו חול, היה בית אל מלה אחת כמו פנאל, נתנאל, ועמיאל, וצורישדי, וחולתם, אבל בית אל הם שתי מלות וכו'. ומאחר שידענו שהרמב"ם ז"ל סמך על בן אשר בס' שכתב 'הלכות ס'ת פ"ח ה"ד), נמצאת ערותו כוללת אף ערותו של בן אשר. ומעתה הדבר מבורר בלי שום פקפוק. ובי"ה שכתתי אל האמת (ור' גם נוספות לייקרא י' ט"ז). והנה מתוך דברי הרמב"ם הללו מפורש יוצא שאל שבבית אל קדש, אך אין זה נוגע לענינו.

יג יג) וחטאים לה' מאד - בעה"ט שהטעים. חטאים' באתנה, אפשר שהוקשה לו המנון, לפי שהיה ראוי להיות: חטאים מאד לה'. וסבר שמלת. מאד' שם עצם דומח: ולשכני מאד נהלים לא, י"ב-משא וטרח (כן באר מאורעך שם ע"פ השואה עם שרש אור בערבית). השוה: ירמיה מד, כ"ב.

שמות

כז ד) מעשה נשת נקשת - לפי הטעמה זו שבכל הספרים יובן רשת נחשת-רשת שיש לה תחתיה. השוה: יחזקאל כד, י"א, כלים ח, נ'.

ויקרא

י טז) בכל הספרים מוער: דרש דרש חצי התורה בתכות. הכלל לקוח מרז"ל וקדושין ל' ומס' סופרים פ"ט) בשם הסופרים הראשונים יושבי יעבץ. והנה בעל, משפחת סופרים' הביא סן המס' שחצי התורה כתבות נופל בין שתי המלים, אל יסוד' (למעלה ח, ט"ז), והמרחק שמן יסוד' עד דרש' (השני) עולה תשע מאות ושלשים ושלש מלים. באפן אשר מספר התבות בחורה שלפנינו עתה הן שבעים אלף וחשעת אלפים ותשע מאות ושבעים ושש, שלפי זה חצי התבות בחורה שלפנינו הן שלשים אלף וחשעת אלפים ותשע מאות ושמינים ושמה'. נמנעם אני רואה בזה, כי מה נ"ט מידיעת מספר המלים וחצין לענין המדובר, כל עוד שלא ידענו מה מספר המלים לפי הסופרים הראשונים? די לנו לדעת שלפי חשבוננו נקתקה לנו נקדת המחצה בכך וכך מלים. וגם החשבון מוטעה, כמו שיתבאר לפנינו). עיקר דבריו של המחבר שם, ע"ז טובב כל ספרו, הוא לפסול כל הספרים שלנו המנוסחים ע"פ המסרה שנתברחה לפי האמור, ולהקים נוסח חלמודי (ע"פ השניים במקראות שהובאו במקומות מפורים בחלמוד), שהוא עצמו לא ידע איכותו במלואו, באפן שתתאמת על ידו קבלת הסופרים הראשונים. ובאמת פליאה גדולה היא זו ולא נתנה לי מנוח, עד שעמדתי למנין ומניתי בעצמי את המלים של כל התורה כלה. וכדי שיתברר לקורא שלא טעיתי במניני, הגני הולך ורושם את מספר המלים ע"פ סדר הקפיטלים הנהוגים היום, ובוה יקל לכל מפקפק לבחון קפיטל או שנים איזה שיבחר, וידין טן המקצת על השאר, זה החלי:

בראשית

א - 443	טו - 258	מא - 776	א - 654
ב - 328	טז - 223	מב - 528	ב - 532
ג - 347	יז - 355	מג - 485	ג - 461
ד - 341	יח - 437	מד - 455	ד - 813
ה - 365	יט - 563	מה - 397	ה - 472
ו - 305	כ - 282	מו - 414	ו - 318
ז - 332	כא - 336	מז - 512	ז - 412
ח - 308	כב - 367	מח - 350	ח - 293
ט - 353	כג - 275	מט - 368	ט - 499
י - 287	כד - 918	נ - 375	י - 324
יא - 392	כה - 405	ס"ה - 20512	יא - 508
יב - 268	כו - 466		יב - 520
יג - 241	כז - 638		
יד - 341	כח - 323		

שמות

א - 240	יב - 751	כג - 398	א - 538
ב - 340	יג - 325	כד - 252	ב - 440
ג - 395	יד - 474	כה - 440	ג - 527
ד - 453	טו - 321	כו - 480	ד - 366
ה - 318	טז - 548	כז - 262	ה - 412
ו - 404	יז - 246	כח - 595	ו - 568
ז - 418	יח - 418	כט - 649	ז - 440
ח - 422	יט - 375	ל - 468	
ט - 521	כ - 312	לא - 229	
י - 494	כא - 451	לב - 544	
יא - 174	כב - 361	לג - 354	

16723

ויקרא

א - 252	יג - 893	נמצא מבראשית	א - 710
ב - 200	יד - 818	עד הנה:	ב - 582
ג - 249	טו - 456	39898	ג - 458
ד - 542	טז - 552	המשך מן ויקרא	
ה - 430	יז - 974	ח, ט"ו, היינו מן	
ו - 303	יח - 344	י"סוד':	
ז - 480	יט - 440		
ח - (עד בין אל')	כ - 428	363-	
וכין יסוד'	כא - 305	ט - 318	
פסוק ט"ו)	כב - 439	י - 327	
207	כג - 593	יא - 593	
2663	כד - 277	יב - 117	

9287

במדבר

א - 588	יא - 549	כא - 472	א - 677
ב - 340	יב - 196	כב - 652	ב - 555
ג - 599	יג - 394	כג - 389	ג - 464
ד - 672	יד - 635	כד - 306	ד - 303
ה - 462	טו - 511	כה - 229	ה - 482
ו - 360	טז - 493	כו - 677	ו - 212
ז - 1070	יז - 395	כז - 319	
ח - 361	יח - 521	כח - 348	
ט - 310	יט - 346	כט - 420	
י - 380	כ - 418	ל - 263	

16368

דברים

א - 654	יג - 328	כה - 260	א - 176
ב - 532	יד - 351	כו - 319	ב - 14294
ג - 461	טו - 354	כז - 326	נמצא מן
ד - 813	טז - 334	כח - 994	י"סוד' עד
ה - 472	יז - 368	כט - 439	הסוף
ו - 318	יח - 304	ל - 326	ג - 39949
ז - 412	יט - 332	לא - 553	
ח - 293	כ - 316	לב - 615	וס"ה עם
ט - 499	כא - 354	(לה' ה')	החצי הראשון
י - 324	כב - 437	תיבה בפ"ע)	ג - 79847
יא - 508	כג - 339	לג - 336	
יב - 520	כד - 327	(אשרת מלה אחת)	

יהיה קים ביד פלוני בלי חשש ערעור מצד מי שהוא. וכאלו יאמר: אני נותן (דבר זה להיות) לפלוני. השוה: ונתתיו לה' כל ימי חייו (ש"א א, י"א)=להיות (מסור) לה' כל ימי חייו, וכן כאן: להיותה נתונה בידך כל הימים.

ישעיה

א ח) כעיר נצורה – הטעמים המכברים את המלונה לעיר, ומפרידים מזה את הסכה, מתמידים, כי ע"פ ההגיון הסכה והמלונה הקרובות בשמשון ראיות להתחבר, והאתנן היה ראוי לבוא תחת, במקשה. גם כל הבאורים שנכתבו ונתרמו עד היום בניב, כעיר נצורה דחוקים. וה"ל כי נתעוררתי על באורו הנכון מדברי רז"ל במס' שבת (ע"ב, ב'): מאי משמע דהאי שחחות לישנא דגלוי הוא? דכתיב: והנה וכו' שית זונה ונצרת לב (משלי ז, י'). ואין נ"ל שמסדר הש"ס דרש נוטריקון (רש"י), אך מצא השואה מפשוטו של מקרא ממש שהיה פשוט לו, אע"פ שלא הובן לגדולי המבארים עד היום. נצורת' הבין מסדר הש"ס סמיכות של בינונית בנפעל מעו' מן צור (חרבו) (תהלים פט, מ"ד), שכבר נמצא ממנו פעל בהפעל: יוצר עליך (ישעיה נד, יז), ושורק נצורת' ת' חולם נצורת. ע"ד: נָכְרִים=נבוכים. נצרת לב=שחחת לב, דרך מליצה, כלומר: בהבלטת הוד יפיה להבעיר יצר גבר, חרה לישנא דגלוי. ומה עלה בדעתי לבאר גם מלת נצורה בפסוקנו: שחחה, ר"ל: אתון בחדשי יחומה. ואין ע"ר אלא ע"ר בן אתונות, ונעשה ע"ר" בסמיכותו כדרכו בכניו (בראשית מט, י"א), וסמיכות עיר אתון' כסמיכות גור אריה, אלא שכאן נסמך אל התאר בהשגט המתואר, ע"ד: עצת חכם=עצת איש חכם. הנביא מרמה את בת ציון (=העם היושב בה) בשעה שאמה (=בית המלוכה והשרים, השוה: יחזקאל יט, ב' י') משרכת דרכיה לבקש אהבה בין הגוים (השוה: ירמיה ב, כ"ג), לעיר זה שעובתו אמו בשעת מרוצתה ביחומה, והוא נודד בין אתונות זרות למצוא ינקתו. שכן היה העם משתובב מאד ועושה שערורה, נחלים חומסים ואין מוחה, כי מושליהם לא שמו לב להם ר' ירמיה כא, י"א י"ב). נראה שכן הובן לבעה"ט, ולרמוז זאת חבר את המלונה לעיר הנצורה, שבשם שהמלונה מתגוררת לכל רוח (כד, כ'), כן העיר הזה הולך ונודד, ואין עוצר אותו.

ב טו) הן גור יגור אפס מאותי – רשד"ל תמה מאד על הטעמים שלפנינו, שהרי, אפס מאותי מחובר בענין, וכנ"ל מלת אפס' מוטעמת טפחה שהוא גדול בהפסקו מן התביר שלפניו. ונ"ל בבאור המקרא לפי הטעמת שמלת אפס' כנוי בפ"י ה' לגוים עריצים (השוה: מ, יז), והיא הנושא: האפס הזה המתנשא להשחית יפחד מפני האות שאשים בו (ר' סו, י"ט). וסוף המקרא: מי גר וכו'=מי שנודדו לך לרעה יפול על גבול ארצך.

עמוס

א יג) לסוף הערתי הוסף: הטעמת רביע כתקון בי"ד היא נגד נוסח כל הספרים ומופרך מן הנתח.

איוב

א ח) להערתי: אחר ההרפסה נוכרתי בששי, והוא בקהלת ה. ו'.

ראינו אפוא שהחצי השני מכיל יותר מן הראשון חמשים ואחת מלים, וא"כ האמצע האמתי הוא מן יסוד' והלאה אחר עשרים וחמש ומחצה מלים, והיא מלת ואת' (ערו), שהיא המלה השלישית שבפסוק יז, זאת אומרת שמבראשית עד מלה זו (ואין עד בכלל) וכן מן ערו' עד הסוף הם שני חצאים שווים במספר מליהם: 30923, ומלת ואת' עומדת ביניהם מבלי להמנות לא לכאן ולא לכאן, ואם אין זה מתאים למה שהביא מן המס', איני מהסס כלל, יהיה המונה מי שיהיה, ברור הוא שטעה, כי חשבנו אמת. וכבר ידוע המשל הקדמוני: אהוב את אפלטון, אהוב את אריסטו, ואת האמת יותר מכלם.

ומעשה בין המלה המחלקת (ואת') ובין דרש' (השני) נמצא סך 907 מלים (ובדיוק: 907½). וא"א לי בשום אופן להניח כדעת בעל, משפחת סופרים' שנשתבשו הספרים במשך הזמן כל כך, וכיחוד ספר תורת משה שהוא קדש קדשים לישראל ושומר מכל משמר, ואין עוברים עליו שלשת ימים בלי קריאה בצבור בכל ישראל מאז מקדם בארצו וכיום בכל תפוצותיו. לא תעלה כואח על לב. והרי אמרו ז"ל: באומיות לא בקיאיתן משום חסרות ויתרות, בפסוקי גמי לא בקיאיתן, ונתנו טעם דבמערכבא פסקי להדין פסוקא לחלתא פסוקי, זאת אומרת: אין אנו בקיאים בשיטת פיסוקם של פסוקים, אבל לא אמרו מעולם: בתיבות לא בקיאיתן, לפי שהיתה להם ודאות ברורה שמיום שנמסרה התורה לאבותינו לא נשמטה ולא ניספה בה אף מלה אחת. והמחלוקת הקדמונית בענין חבור ופרוד של בית אל (י"א פעמים בבראשית) ושל כס יה (שמות ז, ט"ז), וגם ענין המלים הידועות הנכתבות בשורה אחת, כמו בעל חנו, בת שוע, צפנת פענח, פוטי פרע, וחרה אפי, וכדומה, כל אלה אינן מאומה נגד המספר הגדול של אלף ושמונה מאות וחמשה עשרה מלים ככפולן של 907½ ה"ל.

כדי לישב את הפליאה הגדולה הזאת אין לפנינו דרך אחרת כי אם להניח שהסופרים הראשונים לא התחילו מנינם מבראשית, אלא מאחר אתחט"ו מלים מבראשית, שהן בדיוק עד. ויהי כי החל וכו' (ו, א'). בדבר מעם הדבר אנוח לאחרים להתגדר, ומה שעלה בלבי לשער לע"ע הוא, שמעולם לא כנו הסופרים הראשונים לסמור לדורות מספר המלים לכל התורה כלה ומקום פנישת חצאיה, אלא שהם היו דורשי רשומה, ומנינם היה בשביל להוציא ממנו מוסר השכל, ולא נמסרו לנו כל דבריהם ע"ז בשלמות. ואפשר שכנו לומר, שנרמו בפרוד התורה במה שבא שיוון המלים שמן התחלת חטאת בני האדם עד בין דרש דרש' כמשם ועד הסוף, לומר שלא ינקה ה' פועלי און, אך דרש ידרוש לחטאתם. וכמוסר הזה יש לכוון במה שמסרו לנו מן דגחון ומן התגלח וכו', ולא אאריך עוד.

והנה אחרי כל הנאמר בזה תצא לנו במקצת עוד הוכחה לשיטת הפרוד בכתיבת בית אל, והבן.

במדבר

א כה יח) בדבר הכלל של חלוף מרכא בתביר במלה ככירה שדמיה שנחחדש על ידי ראשונה, מצאתי עתה שכבר קדמני בו וויקעס בס' טעמי כ"א ספרים צד 89.

דברים

א מ) בהערתי: כי אמנם נתן לך נופל גם על הבטחת הנהיגה – אברר-את דברי, לפי שאני רואה כי קצאתי ביותר: העברי יאמר: אני נתן לפלוני' כן בטובן נתינה לפלוני חקף אחר הדבור, וכן גם בטובן החלטה שהדבר